

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Review of Netten, D. van (2022) Gender at sea
Heijden, M.P.C. van der

Citation

Heijden, M. P. C. van der. (2023). Review of Netten, D. van (2022) Gender at sea. *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, 136(3), 307-308. doi:10.5117/TvG2023.3.018.HEIJ

Version: Publisher's Version
License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3715240>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Djoeke van Netten (ed.), Gender at Sea, Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis 41 (Uitgeverij Verloren; Hilversum, 2022) 308 p., €32,00 ISBN 9789464550399

Gender en zeegemeenschappen

Het blijft een boodschap die blijkbaar nog steeds moet worden verkondigd, want zoals op zoveel terreinen in de geschiedenis is er vooral aandacht geweest voor mannen in maritieme gemeenschappen. Vrouwen worden voornamelijk genoemd als uitzonderingen of liefjes van zeevarenden. Het vorig jaar verschenen themanummer *Gender at Sea* van het *Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis* wil hierin verandering brengen. Onder gastredactie van Djoeke van Netten is er een flinke bundel van twintig artikelen rond vier thema's samengesteld. De meeste stukken richten zich op de aanwezigheid, positie, rol of beeldvorming van vrouwen, maar er is wel degelijk aandacht voor gender in brede zin. Zo kijken Alicia Schrikker en Víctor Ramírez Tur naar homoseksuele relaties in maritieme setting en Iris van der Zande naar genderverschillen op Nederlandse jeugdcruses.

De onderwerpen en benaderingen van de verschillende artikelen zijn divers, omdat er naast historici en genderwetenschappers ook een geograaf, een literatuurwetenschapper, een kunsthistorica en een maritiem archeoloog bijdragen leveren. Daarnaast is een aantal auteurs expert op het gebied van vrouwen op zee of in maritieme gemeenschappen, maar niet (volledig) werkzaam in de wetenschap. Hoewel relatief veel aandacht uitgaat naar de vroegmoderne periode en naar Indonesië, heeft de bundel een aardige geografische en chronologische spreiding van de thema's. Die diversiteit resulteert in een frisse blik en soms verrassende onderwerpen. Zo onderzoekt Sarah Lentz de ervaringen van Duitse emigrantenkinderen aan boord van schepen in de achttiende eeuw. Zoals dat met samengesteld werk

gaat, zijn niet alle stukken even sterk of interessant en dat is gedeeltelijk afhankelijk van de smaak van de lezer, maar ook van de sturing van de redactie. Ik richt mij in deze bespreking op de overkoepelende boodschap van de artikelen binnen de vier thema's en een aantal artikelen dat wat mij betreft iets nieuws of verrassends bijdraagt.

Het eerste deel van het themanummer besteedt aandacht aan de aanwezigheid van vrouwen en kinderen aan boord van schepen. Naast het al genoemde stuk van Lentz, zijn er vier bijdragen over personen die in de maritieme sector werkzaam waren of als consumenten meevoeren. Archeologisch onderzoek van Laurel Seaborn toont aan dat vrouwelijke familieleden en personeel een integraal onderdeel vormden van het zeevolk op langeafstandsschepen in de negentiende eeuw. Kristof Loocx concludeert dat de komst van oceaanschepen voor consumenten een nieuwe arbeidsmarkt creëerde voor vrouwelijke stewardessen. Vrij onbekend is ook de komst van speciale cruises voor jongeren van twaalf tot twintig jaar oud, zoals blijkt uit het onderzoek van Iris van Zande.

In het tweede deel onderzoeken vijf auteurs de reiservaringen van vrouwen die vanuit Europa naar Azië en Australië voeren. Aangezien de focus ligt op de beleving van de zeevarenden, zijn in dit gedeelte egodocumenten de belangrijkste bronnen. Die leveren zeker aardige informatie op, bijvoorbeeld in het stuk van Emily Hutcheson over de deelname van Anna Weber-van Bosse aan een wetenschappelijke expeditie in 1900. Tegelijkertijd is de aard van de stukken nogal beschrijvend en bevestigen de conclusies vooral dat vrouwen weliswaar aanwezig

waren, maar dat genderrollen gebaseerd bleven op stereotypen.

De bijdragen in het derde deel zijn dynamischer van aard, omdat er wordt gekeken naar de actieve rollen van verschillende groepen en de balans tussen agency en slachtofferschap. Zo stelt Virginia W. Lunsford dat de grote interesse in vrouwelijke piraten tot verkeerde beeldvorming heeft geleid, want vrouwen waren vooral slachtoffers van mannelijke piraten. De eerder genoemde onderzoeken van Schrikker en Tur over homoseksuele relaties bieden een mooi uitgangspunt voor verder onderzoek naar dit nog grotendeels onbekende onderwerp. Schrikker laat zien dat etniciteit een negatieve rol speelde bij de vervolging van homoseksuele jongens door de VOC. Ook de bijdragen van Elisa Camiscioli en Jo Stanley over sekshandel en misbruik in de twintigste eeuw sluiten bij relevante problematiek aan die nog weinig is getest voor vroegere periodes.

Het laatste deel van dit boek besteedt vooral aandacht aan representaties van vrouwen op zee en net als in het tweede deel zijn de stukken iets meer verhalend van aard. Ik wil in het bijzonder de bijdrage van Muhammed Buana noemen, die mooi aantoont hoe de overgang van een maritieme naar agrarische cultuur in Sulawesi en Java de beeldvorming van vrouwen en hun relatie met de zee veranderde.

De belangrijkste verdienste van dit boek is het overtuigend bijstellen van de onjuiste veronderstelling dat vooral mannen belangrijk waren als zeevarenden. Daarnaast biedt het inspiratie voor verder onderzoek naar de betekenis en plaats van gender (en verschillende etnische groepen) in maritieme omgevingen. Het niveau van de stukken is nogal verschillend. Sommige stukken zijn kort en weinig diepgravend, zoals het stukje van Joan Druett over een vrouw van een walvisvaarder. Dat steekt schril af tegen andere auteurs die hun methode toelichten, het onderwerp in bredere context plaatsen en de lezer overtuigen met mooie cijfers over het aantal vrouwelijke opvarenden, hun aandeel aan boord en prijzen voor de overtocht. Dat laatste had ik graag iets meer gezien. Ook is jammer dat gastredactrice Van Netten niet van de gelegenheid gebruikmaakt om de bijdragen te plaatsen in een bredere historiografische context. Suggesties voor nieuwe vragen en benaderingen had het onderwerp 'gender at sea' nog nadrukkelijk op de onderzoeks-agenda kunnen zetten. Maar deze kanttekeningen komen van een lezer die enthousiast is over een boek met prachtige bijdragen en graag nog meer had willen weten.

Manon van der Heijden, Universiteit Leiden